

בס"ד

אמת מארץ

תצמח

מתוך 'ליקוטי שמואל'

מלקט ועורך: ש.

אייזיקוביץ

36

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי שליחת בקשה. , ל eisikovits1@gmail.com

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרם. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתמצאו בתרגום של ווארד .

החיבור הראשון הופיע במסגרת

'מפעל ליקוטי שמואל'

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

בשעה טובה ומוצלחת, בסייעתא דשמיא, רואה אור ספר חדש ומפעים

ליקוטי שמואל – תומש בראשית

סוף מעשה במחשבה תחילה – לאחר שנים של עיון, איסוף, ליקוט ועריכה, יוצא לאור ספר ייחודי המאגד את מיטב הקטעים, המאמרים, הסיפורים והמשלים שהופיעו בעלוני פרשת השבוע בשנים האחרונות. דברי חן ושכל טוב, שנבחרו בקפידה וערוכים בטוב טעם, כדי להחיות את הלב ולהאיר את השולחן.

♦ מתוכן הפרקים: רעיונות מאירי עיניים לפרשיות השבוע • משלים מעוררי מחשבה • סיפורים נוגעים ללב • פנינים להעשרה ולהעברה בשולחן שבת

♦ מתאים ללימוד אישי, למסירת דבר תורה ולשיחה משפחתית

♦ ערוך ומוגש בעמל רב על ידי הרה"ג שמואל אייזיקוביץ שליט"א

♦ כרך ראשון על **חומש בראשית** – כעת למכירה במחיר שווה לכל נפש

60 ש"ח

בלבד

להזמנה:

<https://dash.bookpod.co.il/product/2231>

אמת מארץ תצמח: על תפקיד האדם והמלכת ה' בראש השנה

הרב יהושע פפר רב קהילה; ראש "מכון עיון" ועורך ראשי, כתב-העת "צריך עיון"

המלכת הקב"ה היא בחירה בכיוון. האדם אומר: אינני שלם, אבל אני מבקש שתנועת החיים שלי תהיה מכוונת אליך. אני מוכן להיות חלק מן התהליך של צמיחת האמת מן הארץ.

ראש השנה הוא יום המלכת הקב"ה. פסוקי מלכויות עומדים במרכז תפילת מוסף, ואנו מבקשים שוב ושוב, "מלוך על כל העולם כולו בכבודך", "ויאמר כל אשר נשמה באפו: ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה". אלא שכאן עולה שאלה יסודית: מה פירוש הדבר שאנו ממליכים את הקב"ה? וכי מלכותו תלויה בנו?

הקב"ה הוא הרי מלך גם בלעדינו: ה' מְלֹךְ ה' מְלֹךְ ה' יְמֻלֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד. לא אנחנו מעניקים לו את מלכותו, ולא יעלה על הדעת שחסר דבר בשלמותו שאנו נבוא ונשלימו. ובכל זאת, התורה מתארת את האדם ואת איש ישראל בפרט כמי שנבראו כביכול לצורך הקב"ה: עַם זֶה יֵצְרָתִי לִי תְהִלָּתִי יִסְפְּרוּ; כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאֹתִי יֵצְרָתִי אֶף עֲשִׂיתִיו.

חז"ל הרחיקו לכת עוד יותר. על דברי משה לאחר חטא המרגלים, "ועתה יגדל נא כח ה'", אומר המדרש: "זה משה שהוא מעצים כוחה של גבורה... כל זמן שהצדיקים עושין רצונו של מקום הם מוסיפין כח בגבורה, כמד"א 'ועתה יגדל נא כח ה', ואם לאו, כביכול 'צור ילדך תשי'." יש כאן ניסוח כמעט בלתי נתפס: האדם "מוסיף כח" כלפי מעלה.

כיצד אפשר להבין אמירה זו? מה יכול האדם להוסיף לאֵל השלם והאינסופי?

התשובה קשורה להבדל שבין מצב מושלם לבין התהליך, או בלשונו של הרב קוק זצ"ל, בין שלמות לבין השתלמות. אצל הקב"ה אין חיסרון, וממילא אין פער בין מה שהוא לבין מה שעליו להיות. אין אצלו תהליך של שיפור, צמיחה או תיקון. האדם לעומת זאת מוגדר על ידי הפער. הוא אינו רק מה שהוא, הוא גם מה שהוא יכול להיות. חיינו נעים תמיד בין המצוי לבין הרצוי, בין הפגם לבין התיקון, בין האדם הקיים לבין האדם שאליו הוא נקרא.

יתכן שדוקא כאן טמון סוד בריאתו.

הנברא הבלתי־מושלם

לקראת ליבת תפילת נעילה אנו אומרים: "אתה הבדלת אנוש מראש ותכירהו לעמוד לפניך." במה הובדל האדם? מדוע דוקא הוא נבחר "לעמוד לפני" הקב"ה?

אפשר להציע שהאדם נבדל משאר הבריאה דוקא בכך שהוא נברא בלתי גמור. ההר אינו שואל אם הוא הר טוב דיו; העץ אינו נדרש לשוב בתשובה על כך שלא הצמיח את עצמו אחרת; בעל החיים פועל על פי טבעו ואינו בונה לעצמו דמות מוסרית חדשה. האדם לבדו מסוגל להתבונן בעצמו ולומר: אינני רוצה להישאר כפי שאני.

אפשר להציע שהאדם נבדל משאר הבריאה דוקא בכך שהוא נברא בלתי גמור. ההר אינו שואל אם הוא הר טוב דיו; העץ אינו נדרש לשוב בתשובה על כך שלא הצמיח את עצמו אחרת; בעל החיים פועל על פי טבעו ואינו בונה לעצמו דמות מוסרית חדשה. האדם לבדו מסוגל להתבונן בעצמו ולומר: אינני רוצה להישאר כפי שאני.

זהו מקור חולשתו, אך גם מקור גדולתו. אדם יכול לחטוא משום שאינו שלם; אך משום כך הוא יכול גם לשוב בתשובה. הוא מסוגל ליפול, ולכן מסוגל לקום. הוא מסוגל להתרחק, ולכן גם להתקרב.

החיסרון אינו רק תקלה במערכת האנושית, הוא התנאי לתנועה ולשינוי.

מכאן ניתן להבין מחדש את אחד המדרשים המופלאים על בריאת האדם.

בבראשית רבה מתוארת מחלוקת בין מלאכי השרת אם לברוא את האדם אם לאו. חסד אומר "ייברא", כי האדם עושה חסדים, ואילו אמת אומרת "אל ייברא", שכן הוא מלא שקרים; צדק אומר "ייברא", כי הוא עושה צדקות, ואילו שלום אומר "אל ייברא", כי הוא מלא קטטות. הבריאה נדמית כמעט תוצאה של הליך התייעצות שהסתבך: מחנה כנגד מחנה, יתרונות כנגד חסרונות.

ואז עושה הקב"ה דבר תמוה: "נטל אמת והשליכה לארץ." המלאכים מוחים: "ריבון העולמים, מה אתה מבזה תכסיס שלך?" והקב"ה משיב: "תעלה אמת מן הארץ, שנאמר 'אמת מארץ תצמח'."

מה פשר התשובה?

לכאורה, טענת האמת צודקת. האדם אכן מלא שקרים. השלכת האמת ארצה אינה מפריכה את הטענה אלא כמעט מאשרת אותה. מכאן נראה שהמדרש אינו מספר שטענת האמת נדחתה, אלא שהיא קיבלה צורה חדשה.

האמת השמימית היא אמת שלמה, מוחלטת, נטולת פער. אבל משום כך אין בה צמיחה. היא קיימת בשלמותה מעיקרא. "אמת מארץ תצמח" היא אמת מסוג אחר: לא אמת אחרת בתוכנה, אלא אמת אחרת באופן הופעתה. בעולם האנושי האמת אינה ניתנת כמצב מוגמר: עליה לצמוח.

הארץ אינה מקום של שלמות. היא מקום של עפר, התנגדות, זמן, טעות ותיקון. של יחסים בינאישיים שהשקר נגזר מעצם טיבם. אך דוקא שם נטמנת האמת – ושם היא נדרשת לעלות.

הקב"ה אינו מבקש מן האדם אמת של מלאכים. מלאכים כבר יש לו. הוא מבקש אמת אנושית: אמת שנאבקת בשקר, חסד שנבחר במקום שאפשר היה להתכנס בעצמי, נאמנות שנבנית למרות הפיתוי לבגוד, צדק שנוצר בתוך מציאות שאינה צודקת מעצמה.

לא שלמות אלא השתלמות.

האדם אינו צומח לבדו

אלא שתהליך כזה אינו יכול להתרחש בתוך אדם הסגור בעצמו. אדם לעולם אינו יכול באמת לפרוץ את גבולות עצמו אם אין מולו זולת שתובע ממנו דבר שאינו כלול כבר בעולמו.

מכאן עומקו של הפסוק לא טוב היות האדם לבדו. אין כאן רק קביעה חברתית או זוגית. לבדו, האדם כלוא בתוך המידות, ההרגלים וההנחות שלו. הוא קובע את השאלות והוא עצמו נותן את התשובות. הזולת מכריח אותו לצאת מן המסגרת הזאת.

קשר עם אדם אחר דורש חסד, ויתור, הקשבה, נאמנות, אחריות. הוא חושף את גבולותיו של האדם ומזמין אותו להתעלות מעבר להם. במובן זה, כל קשר אנושי עמוק הוא מנוע של השתלמות.

והקשר העמוק והראשוני ביותר הוא הקשר של האדם עם הקב"ה – הקשר שמתועד לראשונה בגן עדן מקדם, ושאחר הגירוש מגן עדן נגנז בתורה שהיא "עץ חיים" למחזיקים בה.

כלומר, הקב"ה ניצב מול האדם כמי שקורא לו החוצה מעצמו. הוא מצווה, תובע, מבטיח, כורת ברית. הוא אומר לאדם: אל תהיה רק מה שאתה. היה מי שאתה יכול להיות וצריך להיות.

התורה אינה רק מערכת הוראות המסדירה את חייו של אדם קיים. היא מערכת יחסים שמבקשת ליצור אדם חדש. "קדושים תהיו" אינו תיאור מצב אלא קריאה לתנועה.

אולי זו גם משמעות עמוקה של ברית. האדם אינו נקרא רק לציית לא-לוקיו, אלא לחיות מולו, ומתוך העמידה הזאת, לגדול ולהיעשות טוב יותר.

מהי מלכות?

מכאן אפשר לחזור לראש השנה ולמושג המלכות.

כאשר אנו אומרים "מלוך על כל העולם כולו בכבודך", איננו מבקשים ליצור מלכות שאינה קיימת: אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מֶלֶךְ בְּטָרֶם כָּל יָצִיר נִבְרָא. אולם אלמלא האדם היא נעדרת גילוי: לַעֲת נַעֲשֶׂה בְּחֶפְצוֹ כָּל אֲשֶׁי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא.

כלומר, אנו מבקשים שהיא תתגלה. בתוך העולם שלנו, הפגום והחסר.

על הפסוק זֶה שְׁמִי לְעֹלָם דּוֹרָשִׁים חַז"ל כי שמו יתברך נעלם מאתנו בעולם הזה (פסחים נ, א). אכן, העולם הזה דומה ללילה (פג, ב) – עולם שהשלמות הא-לוקית אינה גלויה, ולהפך: הוא מלא שבר, סתירה, אנוכיות, אלימות וחוסר צדק. כיצד יכולה מלכות שמים להופיע במקום כזה?

התשובה: דרך האדם. זהו בדיוק תפקידנו: להאיר בו את אור ה', לגלות את מלכותו עלינו.

האדם החסר נעשה כלי לגילוי שלמות שאינה שלו. לא משום שהוא נעשה מושלם, אלא משום שבתוך חוסר שלמותו הוא מסוגל לנוע לכיוון השלמות. הוא יכול להפוך דין לרחמים, כמו

שהוא יכול להפוך אנוכיות לחסד ועקמומיות לאמת. בכל צעד כזה מתגלה בתוך הארץ משהו מן הטוב האלוני – משהו מתוך מלכות שמים.

זהו אולי פירוש דברי חז"ל שהצדיקים "מוסיפין כח בגבורה". הם בוודאי אינם מוסיפים דבר לשלמות הא-לוקית, אך הם מוסיפים לה מקום בעולם. הם מאפשרים לעוד חלק מן המציאות לשאת חותם של אמת, של צדקה ושל משפט.

במילים אחרות: הקב"ה אינו זקוק לנו כדי להיות שלם, אך הוא מבקש אותנו כדי לשלמותו תהיה נוכחת במקום שאינו שלם. זהו החידוש שמביא האדם.

זהו בנין המלכות.

"תהילתי יספרו"

מכאן אפשר גם להבין מחדש את הפסוק עם זו יצרת לי תהילתי יספרו. בדרך כלל אנו רואים במילים "תהילתי יספרו" קריאה לשבח את הקב"ה בפה. אך אפשר להבין אותן באופן רחב יותר: האדם מספר את תהילת ה' באמצעות חייו.

אדם שבוחר באמת במקום שהיה יכול לשקר מספר משהו על מידת האמת האפלוקית. אדם שמוותר על נקמה מספר משהו על רחמים. מי שנושא באחריות גם כשאין הדבר נוח לו מספר משהו על צדק. חברה שמצליחה לתקן עוול ולהוסיף חסד במבניה הציבוריים נעשית בעצמה לסיפור של תהילה.

לא כל תהילה נאמרת במילים. יש תהילה שעולה מן החיים.

במובן זה, אדם אינו מהלל את הקב"ה רק כשהוא אומר "הללויה", אלא גם כאשר חייו נעשים מקום שהטוב הא-לוקי מקבל גוף. וכך גם הציבור. עם יכול להיות "עם זו יצרת לי" כאשר מוסדותיו, יחסיו והכרעותיו נעשים כלים לגילוי אמת, צדק, חסד וקדושה.

במובן זה, אדם אינו מהלל את הקב"ה רק כשהוא אומר "הללויה", אלא גם כאשר חייו נעשים מקום שהטוב הא-לוקי מקבל גוף. וכך גם הציבור. עם יכול להיות "עם זו יצרת לי" כאשר מוסדותיו, יחסיו והכרעותיו נעשים כלים לגילוי אמת, צדק, חסד וקדושה.

יסודות אלו מוטלים עלינו ותלויים בנו. יש בהם דחיפות.

ראש השנה: יום של כיוון

משום כך ראש השנה קודם ליום הכיפורים. ביום הכיפורים אנו עוסקים בכישלון: במה חטאנו, מה קלקלנו, מה טעון כפרה. אבל לפני שאלת הכישלון באה שאלה בסיסית יותר: לאן אנחנו מבקשים ללכת? מהו הטוב שאליו חיינו מכוונים?

המלכת הקב"ה היא בחירה בכיוון. האדם אומר: אינני שלם, אבל אני מבקש שתנועת החיים שלי תהיה מכוונת אליך. אני מוכן להיות חלק מן התהליך של צמיחת אמת מן הארץ.

מכאן גם הקשר העמוק שבין ראש השנה לתשובה. תשובה אינה רק תיקון עברות; היא עצם יכולתו של האדם להימצא בתהליך. הקב"ה אינו מבקש מאתנו להופיע בראש השנה כיצורים מושלמים. אילו זו היתה הדרישה, לא היה לנו סיכוי. הוא מבקש דבר אנושי בהרבה, ובמובן מסוים גם גדול יותר: שנהיה מסוגלים לנוע.

שנהיה מעט אמיתיים יותר, מעט נדיבים יותר, מעט אחראים יותר, מעט פחות כלואים בעצמנו. שנצמח.

זהו הדבר הייחודי שהאדם מסוגל להביא לעולם הא-לוקי. לא שלמות – היא הרי כבר קיימת – אלא שאיפה והתקרבות אליה. טוב שנבחר מתוך אפשרות של רע; אמת שצומחת מתוך מציאות של שקר; קדושה שמתהווה בתוך עולם שאיננו קדוש מעצמו.

אמת מארץ תצמח.

וזוהי גם המלכת הקב"ה: לא להוסיף דבר למלכותו שבשמים, אלא לתת לה מקום בארץ.